

राजनय(Diplomacy)

- १७९६ मध्ये सर्वात प्रथम एडमंड बर्कने Diplomacy या शब्दाचा वापर केला.
- व्याख्या :-
- ऑक्सफर्ड इंग्लिश शब्दकोश – 'राजनय म्हणजे वाटाघाटी करून आंतरराष्ट्रीय संबंधाचे व्यवस्थापन करणे. 'किंवा' अशी पद्धती की जिच्याद्वारे आंतरराष्ट्रीय संबंधाचे समायोजन आणि व्यवस्थापन केले जाते.'
- एच. जे. मॉर्गेन्थॉ : 'राजनय म्हणजे शांततापूर्ण मार्गाने राष्ट्रीय हिताची वृद्धी करणे होय.'
- ए. एफ. के. ऑर्गेन्स्की : दोन किंवा अधिक राष्ट्रातील शासकीय प्रतिनिधीमार्फत तह, करार याद्वारे आंतरराष्ट्रीय संबंध प्रस्थापित करण्याची जी प्रक्रिया चालू असते तिला 'राजनय' असे म्हणतात.

राजनयाचे प्रकार(Kinds of Diplomacy)

१. जुना आणि नवा राजनय(Old and New Diplomacy)
२. गुप्त आणि प्रकट राजनय(Secret and Open Diplomacy)
३. लोकतांत्रिक आणि एकपक्षीय(सर्वकष)(हुकुमशाही) राजनय(Democratic Totalitarian Diplomacy)
४. परिषद राजनय(Diplomacy by Conference)
५. सांसदीय राजनय(Parliamentary Diplomacy)
६. व्यक्तिगत किंवा शिखर राजनय(Personal or Summit Diplomacy)
७. प्रतिबंधात्मक राजनय(Preventive Diplomacy)

जुना राजनय(Old Diplomacy)

१. सत्तासंतुलनवादी, तडजोड वृत्तीचा राजनय
२. राजनय राजघराण्याशी संबंधित होता
३. गुप्ततेला महत्त्व
४. राजनयज्ञ, राजदूत राजघराण्याशी संबंधित असत

नवा(आधुनिक) राजनय(New Diplomacy)

१. प्रकट (खुला) राजनय (Open Diplomacy)
२. विश्वरूपी कार्यक्षेत्र (World Scope Functioning)
३. प्रशिक्षित राजनयज्ञ (Trained Diplomats)
४. लोकशाही शासन पद्धतीची स्वीकृती (Democracy Acceptance)
५. राजनयज्ञपदाचे अवमूल्यन

लोकतांत्रिक राजनय (Democratic Diplomacy)

लोकतांत्रिक राजनयाची वैशिष्ट्ये

१. चर्चा, वाटाघाटीद्वारे राजनयाचे प्रकटीकरण
२. लोकमताचा प्रभाव
३. तह, करार, संधी यांची अंमलबजावणी
४. शिष्टाचार, नम्रता आणि सहकार्य
५. राजनयिक उपाय

लोकतांत्रिक राजनयातील दोष(हॅरॉल्ड निकोलसन)

१. अनभिज्ञ(अज्ञानी) जनता
२. लवचिकता
३. संदिग्ध भाषा
४. निर्णयांना विलंब

हुकूमशाही(एकपक्षीय) राजनय (Totalitarian Diplomacy)

१. राजनयाची गुप्तता
२. बुद्धिवादापेक्षा भावनावादाला प्राधान्य
३. आक्रमक राष्ट्रवाद
४. लोकशाही तत्त्वांना विरोध

राजनयज्ञाची कार्ये (Functions of Diplomat)

१. राष्ट्रचे प्रतिनिधित्व करणे (Representation)
२. वाटाघाटी करणे (Negotiation)
३. अहवाल (निवेदन) सादर करणे (Reporting)
४. राष्ट्रीय हितसंबंधाचे संरक्षण (Protection of National Interest)
५. संघर्ष कमी करणे